

³ Pak rozkázal král Ašpenazovi^a, vrchnímu nad dvořany, aby přivedl z Izraelců, a to z královského potomstva a ze šlechty, ⁴ jinochy bez jakékoli vady, pěkného vzhledu, zběhlé ve veškeré moudrosti, kteří si osvojili poznání, rozumějí všemu vědění a jsou schopni stávat v královském paláci a naučit se kaldejskému písemnictví a jazyku. ⁵ Král pro ně určil každodenní přiděl z královských lahůdek a z vína, které pil při svých hodech, a dal je vychovávat po tři roky. Po jejich uplynutí měli stávat před králem. ⁶ Z Judejců byli mezi nimi Daniel, Chananjáš, Míšael a Azarjáš. ⁷ Velitel dvořanů jim změnil jména: Danielovi dal jméno Beltšasar, Chananjášovi Šadrak, Míšaelovi Měšak a Azarjášovi Abed-nego. ⁸ Ale Daniel si předsevzal, že se neposkvrní královskými lahůdkami a vínem, které pil král při svých hodech. Požádal velitele dvořanů, aby se nemusel poskvrňovat. ⁹ A Bůh dal Danielovi dojít u velitele dvořanů milosrdenství a slitování. ¹⁰ Velitel dvořanů však Danielovi řekl: „Bojím se krále, svého pána, který vám určil pokrm a nápoj. Když uvidí, že jste v tváři přepadlejší než jinoši z vašich řad, připravíte mě u krále o hlavu.“ ¹¹ Daniel tedy navrhl opatrovníkovi^b, kterého určil velitel dvořanů nad Daniielem, Chananjášem, Míšaelem a Azarjášem: ¹² „Zkus to se svými služebníky po deset dní. Ať nám dávají k jídlu zeleninu a k pití vodu. ¹³ Potom porovnáš vzhled náš a vzhled jinochů, kteří jedli královské lahůdky, a učiň se svými služebníky podle toho, co uvidíš.“ ¹⁴ Opatrovník je v té věci vyslyšel a zkusil to s nimi po deset dní. ¹⁵ Po uplynutí deseti dnů se ukázalo, že jejich vzhled je lepší; byli statnější než ostatní jinoši, kteří jedli královské lahůdky. ¹⁶ Opatrovník^c tedy odnášel jejich lahůdky a víno, které měli pít, a dával jim zeleninu. ¹⁷ A Bůh dal těm čtyřem jinochům vědění a zběhlost ve veškerém písemnictví a moudrosti. Danielovi dal nadto porozumět všem viděním a snům. ¹⁸ Po uplynutí doby, kdy podle králova nařízení měli být předvedeni, přivedl je velitel dvořanů před Nebúkadnesara. ¹⁹ Král s nimi rozmlouval a žádný mezi nimi nebyl shledán takový jako Daniel, Chananjáš, Míšael a Azarjáš. Proto stávali před králem.

²⁰ Pokud šlo o porozumění moudrosti, které od nich král vyžadoval, shledal, že desetkrát předčí všechny věštce a zaklínače, kteří byli v celém jeho království. ²¹ A Daniel tam zůstal až do prvního roku vlády krále Kýra.

^a ~ Th (= Theodotion, 2. stol. po Kr.) :: Abíezerovi, O'. — ^b Abíezerovi, O'; Amelsadovi, Th (pr); Malasarovi, V (pr). — ^c Abíezer, O'; Amelsad, Th; Malasar, V (sr v. 11).

(1,1) 2Kr 24,1nn (2) 2Kr 24,13n 2Pa 36,6n : Jr 36,29—31;
: Gn 11,2 Za 5,11; Ekd 1,7 : 1S 5,2 (3) 2Kr 20,18 (4) Iz 39,7
: Sk 7,22 (7) : Gn 41,45 (8) 1Mak 1,62n (= 2Mak 1,65n K) : Lv
11 1K 10,20n (9) : Gn 39,21 (17) : Jb 32,8; Ez 28,3 Da 2,26nn
5,12.17

^{1a} Poměry v judské říši za vlády krále Jójakíma byly všelijak zlé. Tento panovník jednal zcela jinak, než se slušelo na potomka rodu Davidova a syna velkého reformátora Jóšijáše. Dosazen faraónem (2Kr 23,34) hleděl se Egyptu zalíbit nejen bohatým odváděním poplatků (35), ale i způsobem života (Jr 22,13n). Napomenutí proroka nedbal (36,1n.21—25). Žil svévolně a lidu byl spíše svůdcem než vůdcem (22,17). Rozmáhala se bezbožnost a nešlechtnost (19,4n 26,1—6).

Tu se na scéně objevil babylónský král Nebúkadnesar. Ve svém vítězném postupu na západ si podmanil Judsko a porazil i Egypt. Jójakím se však po třech letech vzepřel babylónské nadvládě, spoléhaje na pomoc Egypta. Nebúkadnesar přitáhl znovu a oblehl Jeruzalém. Podle 2Kr 24 (v. 1.6—17) se Jójakím sám obležení a pádu Jeruzaléma nedožil. Zemřel krátce před tím, než babylónské vojsko dotáhlo k Jeruzalému. Na trůn nastoupil jeho syn Jójakín. Nebúkadnesar při tomto tažení Jeruzalém zcela nezničil, pobral jen kořist a vzal do zajetí krále a množství rukojmích (tzv. první zajetí 597 na rozdíl od druhého 587/6, kdy byl Jeruzalém zničen).

Nepřátelskost, cizota a nebezpečí, do nichž se zajatci vstupem do Babylóna dostávají, jsou vyjádřeny už označením země starobylým názvem 'Šineár', který připomíná, že zajatci musí žít „v zemi arcirebela Nimroda (Gn 10,9nn) a rouhavé stavby věže (11,1—10), v zemi hříchu (Za 5,11)“ (Bentzen). Přístavek 'do domu svého božstva' napovídá, že v této zemi není místo pro ctění Hospodina, protože je celá doménou Nebúkadnesarových bohů.

Přesto Hospodinovi vyznavači nemusí zoufat. Nebyli to babylónští bohové, kteří dali Nebúkadnesarovi vítězství, ale 'Panovník', tj. Hospodin, který vydal judského krále i jeho zemi do moci Nebúkadnesara. Je v tom doklad Božího panství i nad nepřátelskými přemožiteli lidu. Boží lid je trestán za své hří-

chy. Nepřátelé by však neměli nad ním moc, kdyby jim ji Panovník nedal. V tom je pro lid naděje.

³⁻⁷ Svůdné nabídky a příležitosti v čase protivenství se stávají velkým pokušením. Takové příležitosti se dostalo některým ze zajatců. Král rozhodl 'vyškolit' je, aby se stali jeho rádci, vykonavateli jeho vůle. Měli se vyučit 'kaldejskému písemnictví a jazyku'. Slovo 'Kaldejec' označuje příslušníka novobabylónské říše. Avšak zejména v Da má specifický význam: označuje představitele babylónské věštecké moudrosti (sr např. 'hvězdopravci', H. *kašdím*, 2,2.4; aram. *kašdaje'*, 2,5.10). Vybraní jinoši se tedy nejen mají učit babylónsky číst a psát, ale také se mají vyučit babylónskému věšteckému umění z písemných záznamů i z ústního podání. Král tím získá schopné a vhodné služebníky a současně prokáže i své vítězství nad Hospodinem: z jeho vyznavačů udělá své věštce, a to právě z těch nejlepších. Chce mladé lidi, kteří byli přední mezi ostatními (z královských potomků a ze šlechty), na nichž by nespočívala božská kletba (bez tělesné vady), kteří jsou fyzicky i psychicky zdatní, vzdělaní a bystří. Pokládá za nutné je převychovat. Svou naprostou svrchovanost nad nimi projevuje tím, že jim mění jména (sr vk Gn 2,19) a přiděluje jim královské jídlo a pití. Jméno zpravidla obsahovalo vyznání, zaměření, životní program. Věřilo se v jeho magický účinek na příjemce, že se vyznání nebo zaměření ve jménu obsažené stane jeho životním vyznáním nebo zaměřením. Vyznavačská jména judských jinochů zněla na Nebúkadnesarově dvoře přímo provokativně. Leč ani jejich změna nezpůsobila změnu jejich víry.

Vlastní jména čtyř judských jinochů znamenají: Daniel = (Můj) Soudce je Bůh, Chananjáš = Smiloval se Hospodin, Míšael = Kdo je jako Bůh, Azarjáš = Pomohl Hospodin. Význam jmen, která obdrží na babylónském dvoře, není zcela jednoznačný, protože jde o ne vždy přesný hebrejský nebo aramejský přepis babylónských (akadsko-asyrských) slov. Nejpravděpodobněji znamenají: Beltšasar — z akadsko-asyr. *balatšu-usur* = Marduku), jeho život zachovej, Šadrak — z ak.-asyr. *šadir-agu* = rozkazuje Agu (božstvo doložené Hrozným, 189), Měšak — z ak.-asyr. *mi-ša-agu* = kdo je jako Agu, Abed-nego — první část je buď přepis ak.-asyr. *abdu* (= služebník, otrok), které se ovšem vyskytuje jen velmi zřídka a je vlastně v akadštině cizím slovem, anebo spíše aramejský překlad jiného ak.-asyr. výrazu pro služebníka, druhá část je nejpravděpodobněji zkomolené jméno babylónského boha písařů a věd Nabúa.

Vyprávěním o *vnucené změně jmen* protestuje pisatel patrně též proti dobrovolnému počítání jmen židů ve své současnosti.

Snaha babylónského krále obrátit *požehnání Izraele* (Ž 127,3n) ku prospěchu Babylóna připomíná úsilí faraóna v Ex 1,22, který chtěl izraelskými chlapci, a tím životní silou Izraele, krmit božský Nil (sr vk Ex 1,22).

⁸⁻¹⁷ Jsou otázky a zásady, které v určité situaci nabudou zvláštního *vyznačského významu*. Pro Daniela a jeho druhy to bylo požívání královských lahůdek a vína. Z Danielovy žádosti o zeleninový pokrm vyplývá, že nebezpečí modlářské poskvrny viděl v masitých pokrmech (sr 1K 8,4—13). On se svými druhy se nechtěli poskvrnit, tzn. jednat proti Božímu zákonu. Zákon zakazoval jíst maso z určitých druhů zvířat (Lv 11), které byly považovány za nečisté právě proto, že byly v posvátné úctě anebo magickém užívání u okolních národů (sr vk Lv 11). Zákon také zakazoval jíst krev a maso, které nebylo řádně zbavené krve (Lv 17,10—16), neboť krev byla v kultech okolních národů považována za magický prostředek zajišťující život. Bylo zřejmé, že babylónské královské lahůdky budou sestávat také, ne-li výhradně, ze stravy Izraelcům zapovězené. Obava velitele dvořanů, že tváře jinochů budou vyhublejší či přepadlejší, když nebudou jíst královské lahůdky, nasvědčuje, že tento pokrm měl mít magický účinek k nabytí životní síly a svěžesti i krásného vzezření. Kromě toho bylo jisté, že královský pokrm byl 'posvěcen' obětí babylónským božstvům. Požívání tohoto pokrmu bylo tedy spojeno s nepřímou účastí na pohanském kultu (sr tento problém ještě v prvokřesťanských sborech, Sk 15,28n). Víno, nápoj radosti a k tomu ze stolu utlačitele, se neslušelo pít v čase pokoření a smutku.

Otázka pokrmů nebyla v době zajetí tak vyznavačsky vyostřena. Pisatel do této minulosti předjímá *žhavý problém své doby*. Zvláště významně vyznavačský charakter měla totiž otázka pokrmů za vlády Antiocha IV. Epifana, který nutil židy, aby na důkaz loajality se státním kultem jedli vepřové maso. Mnozí židé pokládali však uposlechnutí za zradu víry a raději volili smrt (1Mak 1,62n [= 2Mak 1,65n K] 2Mak [= 3Mak K] 7). — Pro křesťanské askety prvních století byl příklad judských mladíků důkazem blahodárnosti postu.

Bůh stojí na straně věrných vyznavačů. Nakloní Danielovi a jeho druhům velitele dvořanů (sr přízeň velitele pevnosti Josefovi, Gn 39,21), takže neodmítne odvážný Danielův požadavek. Pouze z opatrnosti (ze strachu o hlavu) přesune odpovědnost na podřízeného, opatrovníka, kterému dá čtveřici jinochů

na starost. Opatrovník není neochoten přistoupit na *desetidenní zkoušku* (sr. Zj 2,10), kterou Daniel navrhne. Její příznivý výsledek, který nezpůsobila zelenina, ale zásah Boha, jemuž zůstali jinoši věrní, způsobil, že mohli žít podle své víry i uprostřed panství Nebúkadnesarova. Bůh má dost možností, jak i proti vůli Nebúkadnesarově a uprostřed jeho říše zachovat své věrné a jak jim dát ulehčení a potěšení.

Nadto dává Bůh věrným vyznavačům něco, co člověku nedá Nebúkadnesarova ani žádná jiná škola, něco, co lze získat jen v Boží škole — *moudrost* (Př 9,10), která otevírá oči k pravému poznání a která působí, že se člověk dovede orientovat i v životních situacích, kde jsou jiní bezradní. Daniel získal navíc schopnost porozumět viděním a snům. Je to projev zvláštní Boží milosti (sr. Josef, Gn 40n) v době, kdy Bůh mluvil 'rozličnými způsoby' (Žd 1,1). Promluvil-li Bůh skrze vidění nebo sen, bylo zapotřebí, aby měl ten, kdo byl takto osloven, dar Božího ducha (sr. J1 3,1 [= 2,28 K]), aby dovedl rozlišit Boží pokyn od přeludu, anebo aby mu sen vyložil vykladač od Boha k tomu obdařený. Svým obdarováním měl Daniel zvěstovat slávu Hospodina, Boha všemohoucího.

^{18—21} Nebúkadnesar musí uznat vynikající znalosti a schopnosti čtyř judských jinochů, kteří se věrně drželi Božího zákona. Všechny převyšovali svou moudrostí. Nebúkadnesar je vyznamenává postavením ve své radě. Nad přemožitelem Jeruzaléma tak *vítězí Hospodin*, neboť skrze věrnost jinochů zde promlouvá on sám. Závěrečná slova kapitoly o působení věrného Daniela na babylónském dvoře až do příchodu Kýra, přemohitele Babylóna a dárce svobody utlačěným, jsou svědectvím, že víra, která vytrvá i v nepřízni doby, přetrvává. Lidské zřízení se mění, víra zůstává a nese ovoce.

b) Nebúkadnesarův sen

2,1—49

Daniel vyloží Nebúkadnesarovi sen o podivné soše, se kterým si nevěděli rady babylónští mudrci.

2

¹ **Ve druhém roce svého kralování měl Nebúkadnesar sen.**